

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CHRISTO CAPITE|| TOTIVS ECCLESIAE,|| QVINQVE LIBRIS|| explicata.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

X. Septima Classis ex Patribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53845)

nis, Matth. 8. & de filio Reguli, Ioan. 4. Tum denique, quia ve-
 verus Dominus totius naturæ, concessit etiam aliis potesta-
 tem faciendi miracula, Matth. 10. & ad eius inuocationem
 Apostoli miracula faciebant, vt patet ex illo Act. 3. *In nomine*
IESV Christi Nazareni surge, & ambula.

CAPVT X.

Septima Classis ex Patribus.

X PATRVM doctrina probanda est veritas Ca-
 tholica. nam etsi aduersarij parum aut nihil tri-
 buant Patribus; tamen Patres, qui ante Concili-
 um Nicænum fuerunt, suos putat, vt Ignatium,
 Iustinum, Irenæum, Tertullianum, Cyprianum. Alios etsi
 contrarios sibi esse fateantur, tamen testimonia Hilarij,
 Chrysofomi, Ambrosij, Cyrilli, Hieronymi, & Augustini ci-
 tant contra nos, vt ostendant Patres varios fuisse, & sibi ipsos
 contradixisse, coactos euidencia veritatis. ac breuiter conā-
 tur eneruare nostrum argumentum ex consensu Patrum, o-
 mnium ætatum. Nos ergo producemus testes consentientes
 omnium ætatum, & maximè ante Nicænum Concilium.

PRIMÆ ÆTATIS. quæ extenditur vsque ad annum
 centesimum Domini, habemus **Clementem, Ignatium, Dio-
 nysium, Martialem.** Primus prodeat **CLEMENS**, qui lib. 8.
 constit. cap. 16. dicit, Patrem sine medio genuisse Filium an-
 te omnia, quod est dicere; Filium non esse factum, sed natu-
 raliter & necessariò prodiisse ex Patre. Nam vt docet Basi-
 lius lib. 4. in Eunom. Nihil factum, est immediatum opus
 artificis, quia mediat operatio, & inter Deum & creaturas
 mediat voluntas creandi: nec enim posito Deo, immediatè
 ponitur creatura: at posito Deo, immediatè ponitur Ver-
 bum eius. Item cap. 17. postquam recitauerat illud, Sanctus,
 Sanctus, Sanctus, subiungit explicans: *Sanctus Deus Pater,
 Sanctus Filius, &c.* Et cap. 18. in fine. dicit Deo: *Tibi omnis
 gloria, & honor, & adoratio Patri, Filio, & Spiritui sancto, &
 nunc, & semper, & in secula seculorum.* Similem locum
 huic profert ex isto Clemente Basilius libro de Spiritu san-
 cto, cap. 29.

Iam

Iam B. DIONYSIVS AREOPAGITA B. Pauli discipulus in lib. de diuin. nom. cap. I. Itaq³, inquit, in omni ferme Theologia tractatione summam Diuinitatem sancte celebrari videmus. Et singularem quidem atq³ vnicam, propter simplicitatem & vnitatem illam impartibilem: Et Trinitatem vero, propter super essentialis fecunditatis in suppositis tribus expressionem. Et infra dicit, hanc summam essentiam in vna suarum hypostaseon carnem humanam assumpsisse. Similia habet cap. 3 de mystica Theologia.

Sanctus MARTIALIS in epist. r. ad Burdegalenses, cap. 2. Nihil, inquit, discretum in Diuinitate Trinitatis sentiamus. Infra: Et hæc Pater, Filius, & Spiritus sanctus in personis diuisa, in Diuinitate vnus Deus indiuisus est. Hanc epistola multis de causis suspicor non esse illius Martialis, cui dicitur fuisse discipulus Christi; Tamen cuiuscunq³ sit auctor, habet pro aduersariis, sed omnia pro nobis.

Sanctus IGNATIVS Ioannis Apostoli discipulus, & martyr, in epistola ad Philippenses: Non in vnum trinominem, sed in tres incarnatos, sed in tres eiusdem honoris credendum est. Et infra: Si vero, inquit, Deus & homo est, cur non vocas Dominum gloria, qui natura inuariabilis est? Et infra: Illud, inquit, Si Filius Dei es, ignorantie argumentum est. Si enim reuera agnouisses, sciuisset quod ex aequo pariter rerum conditor vniuersarum, & facere quod non est. Et tractare quod est. In epistola ad Philadelphenses: Si qui dicunt vnum esse Deum, & confiteatur Christum IESVM, sed eandem nudum esse hominem putet, huiusmodi serpens est, eandem & errorem predicans, in exitium hominum, & est eodem modo inops sensu cognomento Ebion. NOTA, hunc locum propriè pugnare aduersus novos Ebionitas, qui Christum purum hominè faciunt. Quia enim lingua Hebraica Ebion inopem significat, eleganter Ignatius Ebionitas inopes sensu appellauit.

Rursum idem in epistola ad Antiochenos: Abiite, inquit, omnem Gentilem & Iudaicum errorem, et nec matrem deum introducatis Deorum, nec prætèxtu vnius Dei neges Christum. Moses enim Dei famulus fidelis dicens; Dominus Deus tuus Deus vnus est, & vnum & solū predicans Deum continuo confessus est & Dominum nostrum, dicens; Dominus

pluit super Sodomam & Gomorrhā, à Domino ignem & sulfur. Et infra: Omnis, inquit, qui annunciat unum solum Deum, & tollit Christi Diuinitatem, is est Diabolus, & hostis omnis Iustitiæ. In epistola ad Polycarpum: Exspecta, inquit Christum Filium Dei in tempore, qui omni tempore caret, palpabilem, omnemque contactum refugientem, & potest incorporari. Hæc omnia sunt expresse cōtra Transyluanos, qui Christum temporalem, & nudum hominem faciunt. Sunt etiam cōtra novos Tritheitas, & Arianos, qui Christum etsi æternum esse fateantur, tamen verum Deum esse negant. Ex quibus etiam facile colligi potest, quemadmodum sint intelligenda loca, quæ citant ex Ignatio Valentinus Gentilis & Transyluani lib. 2. cap. 6.

PRIMO proferunt epistolam ad Magnesianos, vbi dicitur: Vnum & solum Verum Deum Patrem suum annunciant. Ergo, inquit hæreticus, solus Pater est verus Deus. **R E S P O N D E O,** illud, solum, separare Patrem Christi ab iis, qui nō sunt eiusdem substantiæ cum ipso. Est enim sensus, Patrem Christi esse illum Deū, qui est vnus & solus verus Deus. quod idem de Filio dici potest, & de Spiritu sancto. Nam cū vna sit rātum vera Diuinitas; & Pater est ille Deus, qui est vnus, & solus Deus; & Filius est ille Deus, qui est vnus, & solus Deus; & Spiritus S. est ille Deus, qui est vnus, & solus Deus. Deniq; nihil aliud Ignatius dixit, quàm quod antea Christus ipse Patri suo dixerat: Vt cognoscant te solum Verum Deum.

SECUNDO, proferunt epistolā ad Tarsenses, vbi Ignatius dicit, Christum esse Filium Creatoris, nec esse illum, qui est super omnia Deus, sed Filium eius. **R E S P O N D E O,** Christum sic esse Filium Creatoris, vt sit etiam ipse ille idem Creator, vt idem Ignatius dicit epistola ad Philippenses. Ratio huius est, quia Pater gignendo, suam totam essentiam Filio communicauit, ac propterea etiam totam potentiam & sapientiam, qua mundus creatus est. Porro Pater solus dicitur esse super omnia Deus ab IGNATIO, propter principij auctoritatem, non propter naturæ diuersitatē. Alioqui pugnaret cum Paulo Rom. 9. & etiam ipse secum, qui asseruit in epistola ad Philippenses, esse eiusdem honoris Patrem & Filium.

TERTIO, proferunt epistolam ad Philippenses, vbi de Patre exponit illud Deuter. 6. Dominus tuus Dominus vnus est.

est. Et infra, inducit Christum loquentem ad Satanam: *Non
vnum, scio solum, non sum Deo aduersus, confiteor, excellen-
tiam.* RESPONDEO, Ignatium ex loco Deuter. 6. probare
velle, vnum esse Patrem, & non plures Patres: vt etiam in
docet, vnum esse Filium, & non plures. Probat igitur opinio
hoc modo: *Dominus Deus vnus est*, Deut. 6. Ergo vnus est
tantum Deus Pater, nam si essent plures Patres, illi non pos-
sent esse vnus Dominus Deus. Nunc enim Pater & Filius vnus
vnus Deus, quia vnus est ab alio. Porro excellentiam Patris
Filius confitetur ratione principij tantum; vnde statim subiun-
git: *Nous generationis mea auctorem Patrem.* Postea tamen
locus hic intelligi de Christo homine: alloquitur enim Chris-
tus homo diabolum, & tum omnia apertissime quadammodo
enim Christus vt homo verè minor Patre, & Patre Deum
Dominum suum appellare potest, sicut ipse dicit locus
*Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum vestrum
& Deum vestrum.*

QUARTO, proferunt vltima verba epistolæ ad Antiochum
nos: *Valete Deo & Christo.* RESPONDEO, hic distingui
Christum à Deo ratione humanitatis; nam alioqui in huius
epistola Ignatius diabolum vocat eum, qui prætextu vnus
negat Christi Diuinitatem.

VLTIMO, profertur illud ex epistola ad Ephesios: *Medi-
cus autem noster est solus verus Deus ingenitus, & inuisibilis,
&c.* RESPONDEO, hunc locum variè legi; nam quatuor
antiquiora exemplaria sic habent: *Medicus autem noster vnus
est solus verus Deus vnigenitus; & inuisibilis omnium
geniti Pater & Genitor.* Alia est lectio apud THEODORUM
in primo dialogo, vbi sic citatur: *Medicus noster est genitus
ex ingenito, &c.* ATHANASIVS in lib. de Synodis Antiochie
& Seleuciæ celebratis, citat hunc locum hoc modo: *Vnus est
medicus noster corporalis & spiritalis, genitus & ingenitus
in homine Deus, &c.* & exponit ingenitum, id est, in creatura.
Tamen etiam prima lectio non pugnat contra sententiam
nostram. Nam posteaquam, dixerat Ignatius: *Medicus autem
noster est solus verus Deus ingenitus;* subiunxit: *Habemus
autem etiam medicum Iesum Christum ante secula vnigeni-
tum Verbum.* Ex quo intelligimus, illam exclusivam
cùm dixit Ignatius *Medicus est solus verus Deus vnigenitus*

non exclusisse Filium Dei, sed res creatas, quæ non sunt eiusdem essentia cum vero Deo ingenito.

SECUNDÆ AETATIS vsque ad annum CC. habemus quatuor alios Patres, Iustinum, Athenagoram, Irenæum, & Clementem Alexandrinum. IUSTINVS in libro de recta fidei explicatione, initio: *Vnus, inquit, reuera est & inuersitatis huius Deus, qui in Patre, Filio, & Spiritu sancto agnoscitur. cum namq; ex substantia sua Pater Filium genuerit, atq; ex eadem Spiritum produxerit iure optimo, quæ unam habet eandemq; essentiam, & una, atq; eadem dignantur Diuinitate.* Et infra probat, non esse creaturâ Filium & Spiritum, sed vnum Deum creatorem cum Patre. In apologia ad Senatam: *Porrò Filius eius, inquit, qui solus propriè dicitur Filius, Verbum simul cum illo ante creaturas, & existens, & nascens, quoniam per eum primitus cuncta condidit, & ornauit.* In apologia ad Antoninum, initio: *Profitemur, inquit, nos talium, qui habentur, Deorum esse expertes, & Atheos, sed non verissimi illius Dei Patris iustitia, & castitatis, & virtutum aliarum. Verùm hunc ipsum, & qui ab eo venit Filium & Spiritum propheticum colimus, & adoramus cum ratione & veritate venerantes, &c.* Vbi opponit cultum Trinitatis cultui idolorum & falsorum Deorum, ac proinde docet, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse verum Deum. Ibidem ultra medium vult illa verba Exod. 3. *Ego sum qui sum*, à Christo dicta esse. *Eo autem, inquit, quod Mosè rubo est dictum; Ego sum existens ille Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus Patrũ tuorum, significatum est, mortuos quoque illos existare, & ipsius Christi homines esse.*

Idem repetit prolixè in Dialogo cum Triphone, vbi etiã non procul à fine docet, Patrem & Filium verè esse duos, & tamen vnus essentia. *Virtutem, inquit, eam à Patre nullo pacto disungi, & secerni posse.* Et infra: *Virtutem istam, quã Deum sermo propheticus vocat, non ita vt Solus lumen nomine tantum numerari, Verùm numero quoq; aliud quoddam esse, supra explicui, Virtutem hanc dicens de Patre genitam, non per recessionem veluti ab essentia Patris disparitam, prout omnia alia diuisa, & secta non eadem sunt, quæ antea fuerunt quàm scinderentur.*

Ex quibus soluitur obiectio Gentilis ex Iustino. Obiicit enim

enim, quod in Dialogo cum Triphone dicat, Christum esse alium Deum, præter mundi conditorem. At IUSTINVS non hoc ait, sed tantum docet, esse alium, id est, aliam personam, quæ sit, & dicatur Deus, & Dominus, præter Patrem, cui attribuitur mundi creatio. hæc enim sunt verba eius ἕστι κὶ λέγεται Θεὸς κὶ κύριος ἕτερος ὑπὲρ τὸν ποιητὸν τῶν ἁλῶν, vbi illud, ἕτερος, non coniungitur cum, Deus, sed cum verbo ἐστὶ, vt sensus sit, alius præter mundi conditorem & dicitur Deus. Item, ἕστι ὁ τῷ Ἀβραάμ, κὶ τῷ Ἰακώβ, κὶ τῷ Μωσῆ ὡφθαί λελεγμένος κὶ γεγεμμένος Θεὸς ἐστὶ ἕστι τὰ πάντα ποιήσαντος Θεῦ, hoc est, hic qui apparuit Abraæ, Isaac, & Iacob, quiq; dictus & scriptus est Deus, est ab eo, qui omnia fecit. Et mox explicans, quæ admodum sit alius, subiungit, αἰδιμῶ λέγω, ἐ γνώμη, numero, non sententia, id est, persona, non essentia.

DICES, Si distinguitur Christus à conditore mundi, non est ipse conditor mundi. RESPONDEO, per conditorem mundi describi Patrem, quia Patri attribui solet potentia creatio. Nam alioqui etiam Filium esse creatorem mundi idem Iustinus apertissime docuit in apologia ad Senatorem

ATHENAGORAS in apologia ad Antoninum: *Filius, inquit, Dei ratio, & Verbum est Patris in forma, & efficacia. Namq; per ipsum facta sunt omnia, quod & unum sunt Patris & Filius, & quod Filius sit in Patre, & Pater in Filio. Et infra: Primum germen Patris est Filius, non tanquam factum a primordio enim Deus mens æterna existens, habuit in ipso rationem & Verbum. Et infra: Quis igitur non obprobret, si Atheos vocari nos audiat, qui dicimus, Deum Patrem & Filium Deum, & Spiritum sanctum; illorum & in virtute, & in ordine distinctionem demonstrantes. Et infra: Ut equali honore & potestate cognoscamus Deum, & Verbum eius, & Spiritum sanctum.*

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 6. *Neq; igitur, inquit, Dominum, neq; Spiritus sanctus, neq; Apostoli eum, qui non esset Deus definitiue & absolute Deum nominassent aliquando, nisi esset verus Deus, neq; Dominum appellassent aliquem ex personis suis, nisi qui dominatur omnium, Deum Patrem & Filium eum.*

Et infra: Verè igitur cum Pater sit Dominus, & Filius Verè sit Dominus, meritò Spiritus sanctus Domini appellatione signavit eos. Lib. 3. cap. 8. Is quidem, qui omnia fecit cum Verbo suo, iuste dicitur Deus, & Dominus solus: qua autem facta sunt, non tam eiusdem vocabuli percipibilia esse, neq; iuste id vocabulum sumere debere, quod est creatoris. Lib. 3. cap. 12. Annunciauerunt Apostoli, hunc esse Christum Filium Dei æternum, eorum Regem. Et cap. 16. Cum, inquit, declaratum sit manifestè, quoniam neminem alium Deum vocauerunt, vel Dominum nominauerunt, qui Veritatis fuerunt predicatores, & Apostoli libertatis, nisi solum Verum Deum Patrem, & Verbum eius, qui in omnibus principatum habet: manifestè erit ostensum, quòd factorem cæli & terra, & qui locutus sit cum Mose, & legis dispositionem ei dederit, qui conuocauerit Patres, Dominum Deum confiteri eos, & alterum neminè nosse, &c. Et cap. 20. Exclusa est, inquit, omnis contradictio dicentium, si ergo tunc natus est, non erat antè Christus. Ostendimus enim, qui tunc non cepit Filius Dei, existens semper apud Patrem. Lib. 4. cap. 11. Ipse igitur Christus, inquit, cum Patre & inorū est Deus, qui & loquutus est Mose, & qui Patribus manifestatus est.

Sed obiiciunt Gentilis & Transyluani multa ex Irenæo. PRIMO, illud ex lib. I. cap. 2. Ecclesia accepit eam fidem, qua est in unum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia, qua in eis sunt: Et in unum IESVM CHRISTVM Filium Dei, incarnatum pro nostra salute: Et in Spiritum sanctum, &c. Vbi vnus Deus omnipotens & creator dicitur Pater, & huius vnus Dei creatoris Filius dicitur IESVS Christus. Ex quo sequi videtur, Christum non esse vnum Deum creatorem cum Patre.

RESPONDEO, hic vocem, VNVM, tenere se ex parte Dei, non ex parte Patris. Non est enim sensus, quòd vnus Pater, id est, solus Pater sit Deus creator, sed quòd Pater sit ille Deus, qui est vnus & solus creator cæli & terræ; Quod autem non dicatur etiam de Filio, quòd sit ille vnus Deus creator, id factum est, quia Irenæus ibi recitat Symbolum fidei, & Symbolum debet esse breuissimum, & ideo non debet repeti, quæ possunt colligi ex dictis. Poterat autem intelligi, Filium esse etiam illum vnum Deum creatorem, tum vt do-

et Cyrillus in explicatione Symboli Nicæni, quia in Patre Filius intelligitur, tum etiam, quia dictum erat, vnum tantum esse Deum; & tamen fides in Deum dicebatur esse in Patrem, in Filium, & in Spiritum sanctum. Vnde Irenæus in locis citatis à nobis, dicit, Christum esse Deum, Dominum creatorem, & sempiternum, & tamen semper petit, vnum tantum esse Deum.

SECUNDO, proferunt multa loca ex lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 6. 9. 11. 12. 16. 18. & lib. 4. cap. 1. 2. & 37. & lib. 5. vbi repetitissimè Irenæus, Deum Israël creatorem cæli & terre, & Patrem Christi, & quòd Christus seductor fuisset, si non Deum prædicasset præter Patrem suum, &c. Hinc concludunt, Christum non esse vnum Deum cum Patre, sed Pater & Filius distinguantur, & sint duo, non vnus; & vnum dicatur Deus Israël creator.

RESPONDEO, Irenæum tam sæpe illa repetere præter Valentinum & Marcionem hæresarchas, qui introducebant alium creatorem & Deum Israël, præter Patrem Christum. Ceterum ex eo, quòd Pater Christi dicitur Creator & Deus Israël, non modò non sequitur, Filium non esse illum ipsum Creatorem & Deum Israël, sed potius sequitur esse. Nec sicut homo hominem generat, & Rex Regem, ita Creator Creatorè, & Deus Deum, cum hoc tamen discrimine, quia natura diuina est impartibilis, Deus gignit eundem vnum Deum, sed distinctum tamen in persona, homo gignit hominem eundem tantum in specie.

TERTIO obiiciunt, quòd IRENÆVS exponat de Patre, non de Trinitate, illa verba Deut. 6. *Audi Israël Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* Sic enim ait li. 4. cap. 2. *Christus suum Patrem confitetur, quem & lex annunciat, dicens Audi Israël, Dominus Deus tuus vnus est.*

RESPONDEO. Non dicere Irenæum de solo Patre locum debere intelligi, nec nos ita de Trinitate eum intelligere; vt non intelligatur etiam de qualibet persona scilicet. Nec enim Trinitas est, vt somniant aduersarij, à Patre, Filio & Spiritu sancto distincta. Sed quod de qualibet persona dicitur seorsim, dicitur etiã de omnibus simul, & contra, contra propriis tantum proprietatibus personalibus. CLEMENS Alexandrinus lib. 1. pædagogici, cap. 6. *Sed, inquit, eum Filium, &c.*

Deus esset, nihil didicisse, fuit consentaneum. Neque enim quis Verbo maior fuerit, sed neq; magister, aut doctor est eius, qui solus est magister. An non ergo vel inuisti fatebuntur, Verbum perfectum ex perfecto Patre natum? Lib. 3. cap. vlt. in fine sic ait: Laudemus Vnum Patrem, & Filium Vnà cum sancto Spiritu, qui Vnus est omnia, in quo omnia, per què omnia, qui est Vnde quaq; bonus, Vnde quaq; pulcher, Vnde quaq; sapiens, Vnde quaq; iustus, cui gloria nunc, & in secula seculorū, Amen. Denique testatur RUFFINVS in apolog. pro Origene, Clementem hunc in omnibus suis scriptis celebrare vnam gloriam & maiestatem trium personarum.

TERTIAE AETATIS habemus alios sex, ac primum Origenem. ORIGENES Clementis discipulus, habet quidem in suis scriptis apertissimas blasphemias contra Filium Dei, & Spiritum sanctum, vt patet ex Epiphanio in epist. ad Ioannem Hierosolymitanum, & ex Hieronymo in epist. ad Auitum de erroribus Origenis. tamen valdè credibile est, eos insertos ab Arianis postea, vt Ruffin. docet in apol. pro Orig. Nam inueniuntur etiam in scriptis eius sententiæ omnino Catholicæ. & ATHANASIVS in epist. de decretis Nicænæ Synodi, citat Origenem contra Arianos, & addit; Arianos nullum ex veteribus pro suo errore afferre potuisse.

Præterea, magister Origenis Clemens, & discipulus Origenis Gregorius Thaumaturgus rectissimè de Trinitate sentiunt, quomodo igitur probabile est, ipsum tam malè sensisse? ORIGENES igitur lib. 7. in epist. ad Rom. exponens cap. 9. sic ait: Miror, quomodo quidam legentes, quòd Apostolus dicit, Vnus Deus Pater, ex quo omnia, & Vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, negent. Filium Dei Deum debere profiteri, ne duos Deos dicere videantur. Et quid de hoc loco Apostoli facient, in quo apertè Christus super omnia Deus esse perscribitur? Sed non aduertunt, qui hac ita sentiunt, quòd sicut Dominum Iesum Christum non ita Vnum esse Dominum dixit, & ex hoc Deus Pater non esse Dominus dicitur; ita etiam Deum Patrem non ita Vnum Deum esse dixit, & Dei Filium Deum non credatur. Vnus autem & terque est Deus. Item: Qui autem est super omnes, supra se neminem habet: non enim post Patrem Filius, sed de Patre. Item infra: Manifestè ostenditur natura Trinitatis, & substantia

Una, quæ est super omnia. Hæc Origenes, quæ certè clarissima sunt.

Sanctus GREGORIUS THAUMATURGVS Neocaesariensis Episcopus in confessione fidei, quæ existat apud Eusebium ex versione Ruffini lib. 7. hist. cap. 25. & apud Gregorium Nissenum orat. in Gregorium Thaumaturgum, de iactis Conciliorum ante V. Synodum, dicit, Verbum Dei esse verum Filium veri Patris, Deum ex Deo, inuisibilem et inuisibili, æternum ex æterno, Et addit: *Trinitas perfecta, non sestate, æternitate, & regno minimè diuiditur. Item: Non seruens quid, neq; factum, neq; additum in Trinitate peritur.*

Sanctus DIONYSIVS ROMANVS Episcopus voluminè edit præclara: de quibus ita Athanasius in epistola de decretis Dionysij Alexandrini. *Porrò, inquit, ex Dionysij Episcopi Romani voluminibus contra eos, qui Filium Dei opus, non naturam asseuerant, scriptis, clare ostenditur, hæresim Cerinthiorum rebellium Arianorum non iam primùm, sed oùm ab omnibus damnatam fuisse.* Item in epistola de decretis Nicæni synodi, vltra medium, idem Athanasius recitat hæc verba Dionysij Episcopi Romani: *Audio quosdam apud vos dicere Verbi magistros, huius sententia professores, qui ex diuinitate Verbi sic dicam, pugnant cum placitis Sabellij: Ille enim cum blasphemiam dicit, Filium esse Patrè, Patremq; Filium: Isti autem quodammodo tres Deos constituunt, dum in tres substantias alienigenas sanctam Vnitatem dispartiunt. Vniti enim necesse est omnium Deo Dei Verbum, & in eodem hærent, & versariq; Spiritum sanctum; & sanctam Trinitatem vnium omnium rerum Deum omnipotentem, veluti in Verbum & principem consummari, & coalescere.* Marcion enim Vaniloqui doctrina sectionem, diuisionemq; Monarchiam in tres principatus instituit, sed diabolica institutio est præteritæ autem Verorum Christi discipulorum. Illi enim Veritatem prædicari à sacris literis planè sciunt, ita tres esse Deus Veteri aut à nouo Testamento induci, nequaquam agnoscent. Ceterum non minùs culpaueris eos, qui Filium Dei opus credunt, & factum Dominum opinantur, cum sacra eloquia generationem ei congruentem, non formationem aut creationem tribuant. Et infra: *Non igitur diuidenda est in tres Deitates admiranda*

bilis & diuina Vnitas, neque sub nomine creationis minuenda est dignitas & immensa maiestas. Et infra: Ita & diuina Trinitas, professioq; Monarchia conseruari poterit. Hæc ille, qui ante M. C C C. annos non solum Arianos nondum natos, sed etiam nostri temporis Tritheitas, & Samosatenos condemnauit.

Sanctus DIONYSIVS ALEXANDRINVS Episcopus, cum accusatus fuisset apud Romanum Episcopum Dionysium, quod Filium Dei creaturam dixisset, scripsit apologiam, ex qua quædam citat Basilius libro de Spiritu sancto, cap. 29. Multa verò ATHANASIVS in epistola de sententia Dionysij Alexandrini, inter alia hæc ponit: *Iam, inquit, quia splendor est aterna lucis, omnibus modis ipse quoque aternus est. Et infra: Hoc pacto Vnitatem, qua indiuisibilis est, in Trinitatem dilatamus, & Trinitatem, qua diminui non potest, in Vnitatem consummamus; & tamen scilicet accusamur, quasi qui dicamus, Filium vnum esse ex numero rerum factarum, & nequaquam Patri suo consubstantialem. Et infra: Ostendo, inquit, falsum esse crimen, quod mihi obiciunt, quod Christum Deo consubstantialem esse negassem; Hæc ille.*

TERTULLIANVS lib. 4. in Marcionem, vltra medium: *Omnia sibi tradita, inquit, à Patre credas, si Creatoris est Christus, cuius omnia, & quia non minori se tradidit omnia Filio Creator, qua per eum condidit. Libro contra Praxeam. Quoniam, inquit, ipsa regula fidei à pluribus Diis seculi ad vnicum & verum Deum transfert, non intelligentes vnicum quidem, sed cum œconomia esse credendum, expauescunt ad œconomiam; numerum & dispositionem Trinitatis, diuisionem presumunt Vnitatis, quando Vnitas ex semetipsa deriuans Trinitatem, non destruat ab illa, sed administratur, &c.*

NOTA, vocari à Tertulliano œconomiam Dei, ordinem & dispositionem trium personarum. Infra, *Ecce, inquit, dico, alium esse Patrem, alium Filium, alium Spiritum; malè accepit idiotæ quisque aut peruersus hoc dictum, quasi diuersitatem sonet, & ex diuersitate separationem protendat Patris, & Filij, & Spiritus. Necessitate autè hoc dico, cum eundem Patrem, & Filium, & Spiritum contendunt aduersus*

h s

œcono-

œconomiam Monarchia adulates, non tamen diuersitatem
 alium Filium à Patre, sed distributione, nec diuisione aliam
 distinctione, quia non sit idem Pater, & Filius, vel modus
 alius ab alio. Et infra: Alium autem quomodo accipere debet
 iam professus sum, persona non substantia nomine, ad distri-
 ctionem non ad diuisionem. Ceterum ubique teneo unam
 substantiam in tribus coherentibus. Et infra: Si una persona
 Dei & Domini in Scripturis inueniretur, merito Christus
 non esset admissus ad nomen Dei ac Domini. Nemo enim
 alius praterquam vnus Deus predicabatur. Et paulò
 itaque, inquit, Deus omnino non dicam, nec Dominus, sed
 postolum sequar, Et si pariter nominandi fuerint Pater & Fi-
 lius, Deum Patrem appellem; & Iesum Christum Dominum
 nominem. Solum autem Christum potero Deum dicere. Idem
 idem Apostolus, ex quibus Christus, qui est, inquit, Deus
 per omnia benedictus in æuum omne. Et infra: Et non
 tris, inquit, Deus omnipotens, altissimus, Dominus
 Rex Israël, qui est, hæc dicimus & in Filium competisse,
 in his Filium venisse, & in his semper egisse, & sic eam
 minibus manifestasse, omnia, inquit, Patris mea sunt, &
 & nomina? Et infra: Qui tres vnus sunt, non vnus, quia
 dictum est, Ego & Pater vnus sumus, ad substantiam
 vnam, non ad numeri singularitatem.

EX HIS explicari possunt loca in contrarium adducta
 Gentili & Transylvanis. PRIMO obiiciunt, ex libro contra
 Hermogenem, non procul ab initio: Nam, inquit, nec Pater
 esse potuit ante Filium, nec index ante delictum. Fuit autem
 tempus cum & delictum, & Filius non fuit, quod inducit
 qui Patrem Dominum faceret.

RESPONDEO, verba ista malè sonare, nec usurpanda
 non tamen apud Tertullianum significare Filium Dei, et
 Deum, non semper fuisse. nam in libro contra Primum
 ait: Sermo ergo & in Patre semper, sicut dicit, Ego in Patre
 apud Deum semper, sicut scriptum est, Et sermo erat apud Deum
 & nunquam separatus à Patre, quia ego & Pater vnus
 sumus. Et folio præcedente dixerat: Ante omnia Deus solus
 solus autem, quia nihil extrinsecus prater illum. Ceterum
 tunc quidem solus, habebat enim secum rationem suam. Et
 ergo Filius, de quo dicit Tertullianus in lib. contra Hermo-

genem, quod non semper fuit, nō est Verbum Dei, sed Filius per adoptionem; id est, quiuis alius sanctus homo, vel Angelus; non enim hīc de Christo agitur, sed de creatura rationis particeps, quæ extrinsecus accessit, & Deum ex tempore Patrem denominauit. Vel si sit Filius ille Verbum Dei, per tempus quo non erat, nō intelligitur verum tempus, sed prioritas quædā originis. Solū enim Tertullianus ibi dicere intendit, Deum non potuisse vocari Patrem, nisi postquam Filium habuit. sed prior explicatio solidior est, & facilior.

SECVNDO, obiiciunt ex libro contra Praxeam: *Dum Filium agnosco, secundum à Patre defendo.* RESPONDEO, secundum vocat Filium, & Spiritum tertium, propter ordinem originis, non propter gradus diuersos in essentia. Nam libro contra Hermogenem, longè ante medium sic ait: *Diuinitas gradus non habet, & ipse vnica.* Et in libro contra Praxeam sæpissimè repetit, vnā esse substantiam Patris & Filij. Vnde in eodē libro circa principium, cū dixit, *Filium distinguere à Patre, non statu, sed gradu:* Per gradum intelligit ordinem personarum.

TERTIO, obiiciunt illud ex eodem loco: *Pater tota substantia est, Filius verò deriuatio totius, & portio.* RESPONDEO, cū Tertullianus dixerit, Diuinitatem non habere gradus, & euidēs sit, eam esse omnino impartibilem, necessariò hæc verba intelligi debent de sola distinctione personali, quam in toto libro intendit. Vocat autem Filium portionem, & Patrem totam substantiam; quia Pater est fons & principium aliarum personarum, & ea ratione quandam maioritatem habet; & hoc modo seipsum explicat: *Filius, inquit, deriuatio totius & portio, sicut ipse proficitur, quia Pater maior me est. Sic & Pater alius à Filio; dum Filio maior; dum alius qui generat, alius qui generatur; dū alius qui mittit, alius qui mittitur, &c.* & tamen antea, dum loqueretur de substantia, dixerat, Filium non esse alium à Patre.

QUARTO, obiiciunt illud ex eodem libro: *Consequens erit, inquit. Et inuisibilem Patrem intelligamus pro plenitudine maiestatis, & visibilem verò Filium agnoscamus pro modulo deriuationis.* Vnde ibidem docet, in omnibus apparitionibus Dei in Testamento veteri semper visum fuisse Filium, Patrem autem mansisse inuisibilem.

RESPON-

RESPONDEO, apud Tertullianum Patrem dicit inuisibilem, & Filium visibilem, non quòd natura Filij visibilis sit Patris autem inuisibilis, sed quia Pater, vt Tertullianus & multi alij putant, nunquam apparuit in forma corporea. Filius autem multoties tam in Testamento veteri assumens ad tempus formas visibiles, quàm in nouo assumens carnem. Cùm autem dicit, Filium visibilem pro modulo deriuationis, non loquitur de deriuatione Filij à Patre per æternam generationem, sed de deriuatione ad nos per assumptionem formæ visibilis: id verò ita esse, patet. PRIMO, quia paulò post sic ait TERTULLIANVS: *Dicimus & Filium suo nomine eatenus inuisibilem, qua Sermo, & Spiritus Dei ex substantiæ conditione iam nunc, & quia Deus, & Spiritus Dei. Visibilem autem fuisse ante carnem in qua quo dicit ad Aaron & Mariam, Et si fuerit Propheta uos, in uisione cognoscat illi.* SECUNDO, quia paulò post Patre dicit dictum esse illud I. Timot. I. *Regi seculorum mortali, inuisibili soli Deo: De Filio autem contrarium posse, cùm constet eum mortuum & visum, ubi manifestè loquitur de Filio secundum formam humanam.*

Est autem hinc obseruandum, Tertullianum vnde conueniunt arripere occasionem probandi, Patrem nõ esse Filium, contra hæresim Praxeæ. Et quoniam Scripturæ dicunt, Deum esse visum Abrahæ, Iacob, Mosi, Isaïæ: & Christum Deum visum Apostolis: Tertullianus inde facit argumentum, esse in Deo personas, vnã inuisam, alteram visam. Et hoc argumentum melius consistat, omnia loca, ubi dicitur Deus apparuisse, exponit de Filio, & omnia, ubi dicitur Deus posse videri, exponit de Patre. Et quamquam hoc argumentum eius non est ad eò solidum: nam potest dici eadem persona diuina visibilis, & inuisibilis; visibilis in spectata, inuisibilis in essentia & personalitate sua: Tamen hoc eius argumento colligimus, mentem eius non fuisse negare Christi diuinitatem, sed asserere eius propriam personalitatem.

QUINTO, obiciunt ex libro de Trinitate, vnum Deum Iudæorum esse Patrem Christi, & Deo Patri nihil comparari posse, & Filium non eripere Patri illud, quod vnus est Deus.

Respondeo PRIMO, librum non esse Tertulliani, ut patet, tum quia nominatim refelluntur in hoc libro Sabelliani, quia nondum orti erant tempore Tertulliani, tum etiam quia B. Hieronymus libro 2. contra Ruffinum, hunc librum tribuit Nouatiano. SECUNDO dico, ea loca non esse contra nos: nam verè vnus Deus Iudæorum est Pater Christi, neque Christus eripuit Patri, ut sit vnus Deus, quia Christus non est aliquis secundus Deus, sed idem Deus cum Patre. Nec tamen Patri quidquam comparari potest, si spectes originem, cum ille sit principium aliarum personarum, non contra; cum quo tamen consistit æqualitas in substantia trium personarum.

Sanctus CYPRIANVS tractatu de idolorum vanitate, vltra medium: *Vnus, inquit, omnium Dominus est Deus, neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnem teneat potestatem.* Et infra: *Hic Deus noster, hic Christus est.* Et lib. 2. ad Quirinum, cap. 6. quòd Deus sit Christus, probat ex illis Scripturæ locis, quæ omnium consensu loquuntur de vno vero Deo Israël: ut ex illo Genes. 35. *Fac illi altare illi Deo, qui tibi apparuit cum fugeres à facie Esau.* Item ex illo Isaia 45. *In te Deus est, & nō est Deus alius praeter te, tu enim es Deus, & non sciebamus, Deus Israël Saluator.* Item ex illo Rom. 9. *Ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Ex quibus apparet, Christum Cypriano esse verum Deum Israël.

Ex CYPRIANO allegant pro se Transyluani lib. 2. cap. 6. locum vnum in explicatione Symboli, vbi dicitur Creator Deus Pater Christi, & vnum esse Deum Patrem, vnum Dominum Iesum Christum, vnum Spiritum sanctum.

Respondeo PRIMO, Symboli explicationem non esse Cypriani, sed Ruffini; nam ibi refelluntur nominatim Arius, Eunomius, & Photinus, qui tempore Cypriani nondū nati erant. Ex quo habes, quanta sit eruditio historica Transyluanorum, qui nondum didicerunt, quo tempore existerint ipsorum prædecesores & parentes. SECUNDO, dico paulò infra ea verba, quæ Transyluani citant, habere expressam ipsorum refutationem. Sic enim ait auctor: *Concilium Vanitatis est, quod ait Paulus Samosatensis, & post eum successor eius Photinus docuit, qui asseruit, Christum non fuisse ante secula*

secula

secularium, sed ex homine Deum existimat factum. Con-
 cilium Vanitatis est, & quod Arius atque Eunomius docent,
 qui Filium non ex ipsa Patris substantia natum, sed ex ni-
 lo creatum volunt; & Filium Dei habere initium; & im-
 rem esse Patre, &c. Sed certè maiore ratione dici potest
 concilium Vanitatis synagoga Transylvanorum, qui non
 solum idem docent, quod olim Paulus Samosatenus, sed et
 tiam pro se allegant eos libros, quibus ipsi aperitissime re-
 felluntur. Dico TERTIO, Christum esse Filium Crea-
 ris, & ideo ipsum etiam esse Creatorem, & eundem cum Pa-
 tre, quia totam Patris essentiam nascendo accepit. Nec ob-
 cit sententiæ nostræ, quod Pater vocetur vnus Deus: non et-
 tiam Filius dicitur vnus Dominus, & tamen constat eundem
 Patrem esse Dominum.

QUARTAE ÆTATIS habemus in primis geneti-
 nodum NICAENAM Patrum CCCXVIII. quæ Synodus
 edidit, quod recitatur à Ruffino lib. 10. hist. cap. 6. & iterum
 repetitur in Symbolo Constantinopolitano, cap. 1. & repe-
 catur ab Athanasio, & Cyrillo; & cuius omnes fere Pa-
 tres cum honore meminerunt. In eo Symbolo hæc de Filio
 dicuntur. PRIMO, quod sit verus Deus. SECUNDO, quod sit
 omnia Patri, id est, eiusdem essentiae cum illo. TERTIO,
 quod sit æternus. QUARTO, quod sit immutabilis & in-
 tibilis sicut Pater. QUINTO, quod sit genitus, non factus.
 Itaque non potuerunt Patres clarius refellere eos, qui Filium
 creaturam esse volunt.

De hoc Symbolo Transylvani mirum iudicium profer-
 runt: nam lib. 1. cap. 1. dicunt esse Symbolum Antichristi
 illa verba; *Genitum non factum*, esse Antichristi delicta, &
 tam apertè pugnent cum Paulo, qui dicit: *Factum esse ex
 mine David*, Rom. 1. Et, *Factum esse ex muliere*, Gal. 4. de
 lib. 2. cap. 6. dicunt in hoc Symbolo suam sententiam mon-
 neri, cum dicatur solus Pater vnus Deus Creator. Sic enim
 incipit: *Credimus in vnum Deum, Patrem omnipotentem
 factorem cæli & terra, et in vnum Dominum nostrum Iesum
 Christum Filium Dei.*

At in vtroque verè ipsi delirant. Symbolum enim cum
 ait, Filium genitum, non factum. loquitur de Christo, qui
 Deus est. nam paulò infra dicitur; Et incarnatus, & homo factus.

Aut est. Itaque idem Symbolum asserit, Filium factum, & non factum: factum, quâ homo est; non factum, quâ Deus est. Quemadmodum etiam B. Paulus factum dicit ex muliere, & ex semine David, quod attinet ad naturam humanam, quam assumpsit in tempore; & alio loco dicit, non factum ex materia creata, sed genitum à Patre ante omnem creaturam.

Porro, Pater sic dicitur vnus Deus, vt sæpe iam diximus, sicut Filius vnus Dominus. Vt enim hinc non excluditur Pater à nomine Domini, ita nec Filius à nomine Dei, sed vtroque vnus tener se ex parte prædicati, non subiecti, id est, non est sensus, quod vnus Pater sit Deus, sed quod Pater sit ille Deus, qui est Deus vnus.

Præter Concilium Nicænum habemus hoc eodem seculo Synodum CONSTANTINOPOLITANAM CL. Patrū, quæ iterum asseruit, Filium Patri homouision. Præterea habemus in hac ætate multos Patres Græcos & Latinos. ATHANASIUS enim scripsit quinque sermones longissimos contra Arianos, & omnia præterea sua opera eodem direxit. BASILIUS libros quinque contra Eunomium. GREGORIUS Nazianzenus orationes quinque de Theologia. GREGORIUS Nissenus libros etiam quinque, id est, librum vnum de Trinitate, & quatuor sequentes ferè eiusdem argumenti. CYRILLUS Hierosolymitanus quinque catecheses de hac re scripsit, id est, à septima ad vndecimam. EPIPHANIUS accuratè scripsit, tum contra Paulum Samosatenum, hæc. 65. tum contra Arianos hæc. 69.

Ex Latinis scripsit HILARIUS libros duodecim de Trinitate. LUCIFER Caralitanus libro ad Constantium pro Athanasio, & alterum quod sit moriendum pro Dei Filio. MARIUS Victorinus libros quator contra Arium. GREGORIUS Beticus librum de fide contra Arianos. SÆBADIUS librum aduersus Arianos. AMBROSIVS libros quinque de fide. PHILASTRIUS in libro de hæresibus, Samosatenum & Arium breuiter confutauit.

Ex Patribus quartæ huius ætatis aduersarij solùm obiiunt Hilarium & Ambrosium. Nam HILARIUS lib. 9. de Trinit. dicit, solum Patrem esse vnum verum Deum, licet etiam Christus sit Deus. AMBROSIVS in cap. I. I. ad Timoth.

moth. explicat de solo Patre illa verba: *Regi secularum immortali, inuisibili, soli Deo.* Et ibidem de solo Patre dicitur, illud dictum à Domino: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Et in caput sextum exponit de solo Patre, illud: *Qui solus est potens Rex Regum, &c.*

RESPONDEO, Hilarium dicere, solum Patrem esse verum Deum, sic tamen, ut non negetur etiam Filius esse verus Deus: quia in Patre intelligitur Filius, qui eiusdem essentia est cum Patre, Verba ipsa, quæ Transyluani citant lib. 2. cap. 6. ex Hilarij lib. 9. hoc docent: *Sed solus forte, inquit, Pater Deus Verus, Christo non relinquitur Deus sit. Non relinquitur sane, si unus Deus Pater Christo, ut unus sit Dominus non relinquitur; quòd si unus Deus Pater Christo non admittit, ut unus sit Dominus; ita solus Deus Pater Verus Christo non relinquitur, ut Deus Verus sit.* Vbi apertissime S. Hilarius testatur, Christum esse verum Deum, & vnum cum Patre, hoc est vnum & verus Dominus cum eodem Patre.

Ad locum Ambrosij, PRIMO obiicio istis commentariis quæ non certo sunt Ambrosij, librum 2. de fide, cap. 1. & 2. lib. 3. cap. 2. vbi contendit illa nomina: *Rex Regum, immortalis, inuisibilis, bonus, potens,* etiam Filio conuenire, & soli Patri. SECUNDO dico, in his commentariis auctoritatem eorum tribuere soli Patri illa epitheta, non quia solus beatus, sed quia solus habet à se. Nam in cap. 6. ita se explicat: *Hæc omnia, inquit, habet Pater, similiter & Filius à Patre.* Solam inuisibilitatem tribuit simpliciter soli Patri, quia solus Pater non apparuit in forma visibili: Filius autem apparuit, ut dictum est in locis Tertulliani. Tertullianum hic auctor sequutus est.

Et quia Transyluani lib. 2. cap. 6. audent dicere, Ambrosium vbiq; defendere Patris æterni eminentiam, non enim vnum aut alterum locum eius, lib. 5. de fide, cap. vii. dicitur, inquit, *nunc omnipotens Pater cum lacrymis Verba mouere.* Ego te quidem inaccessibilem, incomprehensibilem, maiestatem promptè dixerim, sed Filium tuum minorem non audeo dicere. Et infra: *Si maiorem Filio dixerò, ut Arius asserit impiè iudicauit.* Item in cap. 2. ad Philipenses: *Iure, inquit, exæquauit se Deo. Item Christus sciens in forma Dei se se æqualem se ostendit Deo.* Quanta igitur est impudentia

ere, ab Ambrosio ubiq; prædicari eminentiam Patris, cum ipse disertis verbis, nec Patrem maiorem, nec Filium minorem pronunciare audeat, & contra, æqualem ubique asserat: Sed non est hoc primum, nec erit postremum hæreticorum mendacium.

QVINTAE ÆTATIS ab anno CCCC. vsque ad D. habemus duas Synodos generales, quæ iterum approbaverunt Symbolum Nicænum, nimirum Synodum primam EPHESINAM, in epistola ad Nestorium, & CHALCEDONENSEM, act. 2. Præterea multos Patres, qui ex professo scripserunt pro vera Christi diuinitate: nimirum ex Græcis CHRYSOSTOMVS multa eloquentissimè ac doctissimè scripta reliquit in oratione, quod Christus sit Deus. Et in præcedente in dictum Apostoli: *Tunc & ipse Filius subiicitur ei, &c.* Et in commentariis suis in 1. cap. Ioannis, & 1. ad Coloss. & 2. ad Philip. & alibi. Item Theophilus Alexandrinus in prima Paschali epistola. Cyrillus edidit libros septem de Trinitate contra Arianos, & quatuordecim libros thesauri. Præterea in comment. in Ioan. nunquam omittit occasionem refellendi Arianos. Theodoretus lib. 4. de hæret. fab. lib. 2. ad Græcos, in epitome diuinorum decretorum; & in epistolas B. Pauli, passim disputat contra eos qui negant, Christum esse Deum verum.

Ex Latinis GAUDENTIUS tract. 7. in Exodum, & in epist. ad Paulum de dicto Euangelij, Pater maior me est, eleganter Arianos refellit. Hieronymus sæpe Arianos reprehendit, atq; etiam conuincit, ac præsertim in libro contra Luciferianos, in epistola ad Marcellam de erroribus Montani; item in alia ad Auitum de erroribus Origenis, & in duabus ad Damasum de nomine hypostasis. AVGVSTINVS scripsit libros quindecim de Trinitate; tres contra Maximinum Arianum; item librum contra sermonem Arianorum, epistolas aliquot, vt 174. & sequentes, in quibus acutissimè Arianos confutat. Denique in comment. Euangelij Ioanis passim disputat contra Arianos. RVFFINVS in explicacione Symboli, breuiter quidè, sed apertissimè Samosatenum & Arium reprehendit. IDACIVS Clarus librum scripsit ad Varimadum contra Arianos. CASSIANVS in septem libris de incarnatione multa inserit aduersus eandem hæresim. quod etiam

facit PROSPER lib. 3. de promissionibus & predicationibus Dei, cap. 2. 3. & 4. Sanctus LEO Pontifex in epist. ad Flavianum celeberrima, & passim in suis epistolis, & sermonibus sed præcipuè sermone primo de Pentecoste, Arianorum heresim destruit. Idem facit denique Cerealis Episcopus in libro contra Maximinum Arianum.

Ex his Patribus Transylvani lib. 2. cap. 6. obiiciunt Patrem M O Chrysostomum, qui in primum caput primæ Timothei dicit, illa epitheta: *Regi seculorum, immortalis, inuisibilis, etc.* habere Patrem per se, Filium autem à Patre. Ex quo ipsi colligunt, Filium dono gratiæ factum esse Deum, Regem immortalem, &c. AT CHRYSOSTOMVS repugnat, & sic ait: *Ipse Pater hanc per naturam habet, nos autem per gratiam. nunquid ita & Filius? minime. Verum & Pater hanc per naturam habet. Et infra: Cùm audio Patrem Regem seculorum, non à Filio dominatū tollo. Communia ista sunt, & Patris & Filij.*

SECUNDO, obiiciunt Cyrillum, qui libro decimo de lauri, cap. 4. exponit de Patre, non de Trinitate, illud *Ille Ego primus & ego nouissimus.* RESPONDEO, dicit eo loco CYRILLVS, illa verba conuenire Patri, sed non negat conuenire Filio. Immo cap. 6. sic ait, hunc locum explicans: *Non ad deiectionem Filij hac à Patre dicuntur, nisi forte apud fabulas Gentium fertur, inter Filium & Patrem solum esse credatis: sed ad deiectionem falsorum Deorum, primum postremumq; hoc est, sempiternum se Pater Deum appellat, secumq; Filium necessario intelligit. Et cap. 4. citat Nam, inquit, cùm ipse Filius natura increatus sit, & omnium Dominum atq; creator, &c.*

TERTIO, obiiciunt Hieronymum, quem dicunt cunctis reluctanti veritati, tamen claritate Scripturæ victum, confessum esse vnum Deum esse Patrem: nam in cap. 4. ad Epistolam illud, *Vnus Deus, & Pater omnium*, dicit, de Deo Patre esse intelligendum. At HIERONYMVS ibidem istam calumniam refellit. dicit enim, non excludi Filium, cùm dicitur Pater vnus Deus, sicut non excluditur Pater, cùm dicitur Filius vnus Dominus. *Si, inquit, ut existimant Ariani, Dominus Pater est Deus solus, eadem consequentiā solus erat Dominus Iesus Christus, & nec Pater erit Dominus, nec Filius Deus.*

sed absit, ut non sit vel in Dominatione Deitas, vel in Deitate Dominatio. Unus est Deus, & unus est Dominus, quia Patris & Filij Dominatio, una Diuinitas est. Præterea & fides una dicitur, quia similiter in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum credimus.

ULTIMO, obiiciunt Augustinum lib. 6. Trin. cap. 9. ubi sic ait: Quid agimus de illo testimonio Domini? Patri enim dicebat, & Patrem nominauerat, ad quem loquebatur, cum dixit; Hac autem est Vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum. Videndum est, an intelligere cogamur, tanquam hoc insinuare voluerit, quia solus Pater Deus verus est: ne non intelligeremus Deum, nisi ipsa tria simul. Hic videtur Augustinus dicere nos cogi ad assentiendum solum Patrẽ esse Deum verum. Vnde Transyluani lib. 2. cap. 6. exultantes aiunt, Augustinus contradicendo huic veritati corroborat eam. Item clarissimam lucem non ferens, ipse quoque veritatem vel inuitus confessus est.

At miseri Transyluani æquiocatione decepti sunt. Nam ista propositio (Solutus Pater est verus Deus) potest habere duplicem sensum. VNVM eiusmodi, Solutus Pater est verus Deus, id est, nulla persona est verus Deus præter Patrem. ALTERVM, Solutus Pater est verus Deus, id est, Pater etiam seorsim, & solus consideratus, adhuc est verus Deus. Prior sensus est Arianus, & eum arripuerunt Transyluani; posterior est Catholicus, & ab Augustino intentus, ut patet ex verbis citatis. Dicit enim ideo fortè vocari solum Patrem verum Deum, ne putaremus nomen Dei non conuenire, nisi tribus simul, id est, non posse tribui singulis personis seorsim. Præterea ibidem Augustinus nominatim excludit Arianos, qui Filium verum Deum esse negabant, & concludens disputationem, ait: Nunc æqualitas Trinitatis, & una eademq; substantia, quantum breuiter potuimus, demonstrata est.

SEXTAE ÆTATIS habemus QUINTAM SYNODVM, quæ cap. I. asserit tres personas vnus essentiæ, & cap. II. anathema dicit Ario, Eunomio, &c. Item habemus FVLGENTIVM lib. de fide, ad Pet. cap. I. in 3. lib. ad Monimum, in libro alio ad obiectiones Arianorum, item in libris ad Thrasimundum. VIGILIVM Tridentinum lib. 4. & 5. contra Eutychen,

tychen, & in disputatione Athanasij, Sabellij, Arii & Photi-
ni. Ioannem MAXENTIVM in professione fidei. Habemus
deniq; BOETIVM Seuerinum, qui librum acutissimum de
Trinitate scripsit. Hunc Transyluani lib. 2. cap. 5. aperiti-
mè delirare, & Sabellianismum docere asserunt, quia dicit
repetitionem eiusdem esse, non enumerationem diuersam.
cùm dicitur Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus.
At ipsi verè delirant à diabolo fascinati. Boëtius enim non
ait, esse repetitionem eiusdem personæ, sed eiusdem diuini-
tatis, quod necessariò dicere cogimur, nisi multos Deos
Paganis introducere velimus.

SEPTIMAE ÆTATIS habemus VI. SYNODVM gene-
ralem, act. 17. Item GREGORIVM Magnum lib. Dialog.
cap. 29. & sequent. Gregorium Turonicum lib. 4. cap. 4. &
lib. 6. cap. 4. historiar. Isidorum libro de Trinitate.

OCTAVAE ÆTATIS habemus VII. SYNODVM,
& BEDAM, qui præter alia scripsit commentaria in Boe-
tium de Trinitate. Item Ioannem Damascenum lib. 2. de
Orthodoxa, cap. 2. 6. & 8. & toto ferè libro.

NONAE ÆTATIS habemus VIII. SYNODVM,
ultima. Item Photium, & Theophylactum, Haymoen-
Rabanum in caput 9. ad Romanos, & 2. ad Pihlippenses,
alibi.

DECIMAE ÆTATIS, quæ obscurissima omnium
habemus Ambrosium ANSBERTVM in commentariis in
Apocalypsin, præsertim in initio & in fine; Item Radulphum
Flauiacensem Leuit. cap. 2.

VNDECIMAE ÆTATIS habemus S. ANSELMVM
lib. de S. Trinit. Item Giselbertum in lib. de altercatione
cliesæ, & Synagogæ ad Anselmum.

DVODECIMAE ÆTATIS habemus RICHARDVM de
ctore, in libris sex de Trinitate, & S. BERNARDVM
190. ad Innocentium contra Petrum Abailardum.

DECIMAETERTIAE ÆTATIS habemus Concilium
TERANENSE cap. I. ac simul multos insignes Theologos,
etiam omnibus sequentibus ætatibus, qui vel ad sententiam
Petri Lombardi commentaria addiderunt, vel ipsi proposi-
summas Theologicas ediderunt, vt Alexander Aletis, Ab-
bertus Magnus, S. Thomas, S. Bonauentura, & alij.

DECIMAE QUARTAE ÆTATIS, CŌCILIVM VIENNENSE, vnde exstat Clementina vnica de summa Trinitate & fide Catholica.

DECIMAE QVINTAE ÆTATIS, CONCILIVM FLORENTINVM sess. vlt. in decreto de processione Spiritus sancti.

DECIMAE SEXTAE, CONCILIVM TRIDENTINVM sess. 3. Continuata est igitur fides S. Trinitatis consubstantialis, quæ vnus Deus verus est, ab Apostolicis temporibus vsq; ad nos; quod est argumentum insigne veritatis, nec enim hæreses tam diu durauerunt vnquam.

CAPVT XI.

Octava Classis ex Sibyllis.

SIBYLLAE multa clarius prædixerunt, quàm vlli Prophetarum. Citant verò Sibyllarum testimonia Iustinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Augustinus, & alij veteres frequentissimè. Quin etiam Clemens libro 6. Stromatum, ante medium, dicit Apostolum Paulum hortatum Gentiles ad lectionem Sibyllarum. Exstat carmen Sibyllæ Erithrææ celeberrimum, cuius capitales literæ faciunt hanc sententiam; Iesus Christus Dei Filius, Saluator, crux, & concluditur hoc disticho:

Vnus & aternus Deus, hic seruator, & idem

Christus pro nobis passus, quem carmina signant.

Et supra dixerat de Christo venturo ad iudicium:

Vnde Deum cernent incredulus atque fidelis.

Legi possunt hæc carmina in oratione Constantini Magni ad Sanctorum cœtum, quæ habetur apud Eusebium post vitam Constantini; In qua etiam oratione Constantinus dicit, Ciceronem incidisse in ista carmina, & ea Latina fecisse. Et licet non inueniantur inter opera Ciceronis, tamen lib. 2. de diuinatione affirmat Cicero, se vidisse carmina Sibyllæ, quæ initialibus literis certam sententiam redderent, quod genus carminis Græcè dicitur *ἀποστυχία*. vbi satis indicat, se hæc ipsa carmina legisse. nec enim alia exstant quæ capitalibus literis aliquid significant.